

Plasten i våra trädgårdar

TEXT & FOTO: BIBBI BONORDEN

För att skapa en hållbar utveckling av vår miljö måste vi fritidsodlare och trädgårdsägare hjälpas åt att hantera de plastmaterial som vi använder i våra trädgårdar på rätt sätt. Detta genom att vi återvinner plastförpackningar till ny råvara, till energi eller återanvänder dem och framförallt undviker att plastfragment hamnar i naturen. Så kan vi skapa förutsättningar för en bra framtida miljö.

Användningen av plastförpackningar har under många år ökat kraftigt och anledningen är kombinationen av plastens låga pris och goda användaregenskaper. När plasten produceras och när den bränns efter användning innebär det en negativ effekt på klimatet. Det flyter också runt över 150 miljoner ton plast i våra hav och den mängden ökar årligen med ytterligare flera miljoner ton. (Håll Sverige rent, 2020). Istället för att tillverka, köpa och sedan slänga plastprodukter behöver plasten bli en del i den cirkulära ekonomin. I den cirkulära ekonomin används produkterna så länge som möjligt, de återanvänds eller materialåtervinns för att sedan bli till nya produkter. Allt för att tära så lite som möjligt på jordens resurser.

Vad händer när plast hamnar i naturen?

Idag tillverkas mer än 400 miljoner ton plast i världen varje år. Tyvärr hamnar en del av dessa produkter i naturen – där det tar oerhört lång tid för dem att försvinna, om de någonsin gör det? De försvinner ”för ögat” men efterlämnar små mikroplastpartiklar som stannar kvar i naturen och i havet i hundratals år. Det tar ungefär 10–20 år för plastpåsar att sönderdelas till mikroplast, som i sin tur tar hundratals år innan de bryts ner, om de ens gör det? Mikroplast är ett samlingsnamn för små plastfragment, upp till fem millimeter. (Naturvårdsverket, 2017) Vi människor får också i oss en hel del plast. Vi får i oss det genom dricksvatten, mat och luft. Enligt Världsnaturfonden, WWF, får vi omedvetet i oss ett kvarts kilo plast per år.

Plast i vår trädgård

I våra trädgårdar använder vi främst plastprodukter som planteringskärl, täckmaterial, verktyg och plastpåsar. Förutom de nackdelar som plasten innebär för vår miljö är det också viktigt att vara medveten om vilka effekter plast kan ha för till exempel våra plantor.

Under sommaren finns det en stor risk att temperaturen i en plastkruka blir för hög. En mörk plastkruka uppnår en betydligt högre temperatur än en ljus plastkruka eller en lerkruka. Den höga temperaturen i krukorna får rötter att torka snabbt. Rottillväxten minskar när jordtemperaturen uppnår 30 grader i en kruka och stannar helt vid 39 grader. Om temperaturen blir mer än 50 grader i en kruka, vilket den kan bli om krukorna står i direkt solljus eller i ett växthus, dör rötterna redan efter 30 minuter. Dock kan plantor i plastkrukor växa bättre under vintern jämfört med lerkrukor eftersom plastkrukorna möjliggör en högre temperatur. (Bunt, 2014)

Om du ska använda plast i din odling, använd plastprodukter gjorda i polypropen, det vill säga märkt med siffran 5 i en triangel, då den tål att bli varm.

2 & 4 Polyeten (PE)

PE är den plast som globalt sett har den största produktions- och processvolymen årligen.

Polyeten är den mest använda hushållsplasten i dag. Den kan bearbetas både till mjuka och hårda produkter och används i plastpåsar, burkar, krukor och hinkar. Men även som odlingsduk för trädgård.

Miljörisk: Polyeten kan släppa ifrån sig plastkemikalier vid värme och ska därför undvika att användas i kombination med livsmedel.

5 Polypropen (PP)

Polypropen används till blomkrukor och burkar, men förekommer också bland annat i de vita fiberdukarna som används i trädgården. Denna plast tål

högre temperaturer än polyeten men i övrigt har den liknande egenskaper som polyeten.

Miljörisk: Polypropen är en ofarlig plast i samband med livsmedel.

6 Polystyren (PS)

Polystyren förekommer i yoghurtförpackningar och engångsburkar men även i krukrätten. Men även vissa tunna krukor är gjorda av polystyren. Polystyren används även i "upplåst" expanderad form – som cellplast eller frigolit. Om polystyren används ute och utsätts för solens UV-strålar, bryts plasten ner och sprids sen vind för väg ut i naturen.

Miljörisk: Undvik att använda polystyren i trädgården eftersom den bryts ner av UV-strålar.

FOTO: INGER EKREM

Den svarta plasten

De flesta krukor som följer med när vi köper en planta i handeln är svarta. Anledningen är att svart plast är billigast då den oftast består av återvunnen plast. Återvunnen plast får en grå nyans som sen färgas. Genom att använda svart färgpigment kan smuts och andra orenheter maskeras.

Plastförpackningar som är svarta går idag inte att återvinnas eftersom sorteringsmaskinen inte kan läsa av vilken typ av plast förpackningen innehåller. Istället går all svart plast till förbränning. Men precis som alla andra plastförpackningar ska du ändå lägga alla svarta plastförpackningar, som till exempel krukor, i återvinningen även om de kommer att sorteras ut och eldas upp. Anledningen till det är att bland annat Naturvårdsverket vill få in uppgifter om vilken volym som återvinns i förhållande till hur mycket som tillverkas. Det bästa är att undvika att köpa plantor som är planterade i svarta krukor och istället välja krukor som är grå, bruna eller transparenta. (Einar Ahlström, Förpacknings- och tidningsinsamlingen, FTI)

Jobbar för att få bort den svarta plasten

En stor del av den svenska trädgårdsbranschen arbetar nu för att fasa ut den svarta plasten från sina produkter. Plastprodukterna ska istället göras i grått och kan då återvinnas. (Dennis Dahl, Mästergrön). Har du möjlighet är det bättre att välja en grå plastkruka istället för en svart.

Hur ska trädgårdsplasten sorteras?

En bra grundregel är att se till att återvinna all plast. Plastförpackningar kan slängas i den lokala återvinningsstationen och uttjänta plastprodukter slängs på den kommunala återvinningscentralen. Men när klassas till exempel en kruka som förpackning? En kruka som du förväntas att fortsätta att ha plantan i, är en kruka och inte en förpackning och den ska inte slängas i återvinningen utan ska köras iväg till den kommunala återvinningscentralen och där slängas i container för plastinsamling. Krukor som du tar bort från plantan för att till exempel plantera räknas som förpackning och ska då slängas i plaståtervinningen vilket även gäller för den eventuella emballageplasten runt växten eller plastbrätten du får med när du köper flera plantor.

Symboler

Återvinningsymboler, till exempel en triangel med siffra inuti, anger huvudplasten i produkten. Dessa typer av symboler har sitt ursprung i EU:s förpackningsdirektiv och om förpackningsavfall och är frivillig. Dessa symboler har inget med säkerhet hos materialet att göra.

Olika sorters plast

Traditionell plast: Denna sorts plast är den vanligaste och är gjord av fossila bränslen. Den tillverkas ofta för att hålla länge, vilket gör den mycket svårnedbrytbar när den hamnar ute i naturen.

Återvunnen plast: Detta är plast som återvunnits ur plast. Kvaliteten på återvunnen plast kan vara något sämre än för ny tillverkad plast och den kan dessutom innehålla andra ämnen som man inte vill ha där. Att återvinna plast är bra om man ser till hur naturens resurser används. Men återvunnen plast är lika dålig som all annan plast om den blir till skräp i naturen.

Bioplaster: Detta är ett samlingsbegrepp för biobaserade- och biologiskt nedbrytbara plaster.

Biobaserade plaster: Detta är plaster som är gjorda helt eller delvis av förnyelsebara råvaror istället för fossila råvaror. Biobaserad plast fungerar som ”vanlig” plast när den hamnar i naturen – den bryts inte ner. Dock är det många som tror det.

Biologiskt nedbrytbar plast: Detta är plast som är tillverkad så att den har kortare hållbarhet. Den kan vara tillverkad av både förnyelsebar och fossil råvara. Allt mer kritik riktas mot den här typen av plast, eftersom konsumenterna kan vilseledas att tro att den försvinner i naturen. (Håll Sverige rent, 2020)

Farligt att låta sig luras av komposterbar plast!

Det finns många produkter på marknaden som marknadsförs som komposterbara eller bio-nedbrytbara, exempel på det är täckväv, bäddplast och plastpåsar. Dessa produkter är vanligtvis tillverkade av polylaktid, PLA, som oftast framställs av majsstärkelse eller sockerrör. Tillverkarna uppger att den bryts ner till 100 procent vilket är felaktigt. Nedbrytbar plast bryts inte ner i naturen utan kräver speciella industriella förhållanden för att brytas ner ordentligt. När plasten lämnas kvar i naturen bildas små fragment så kallade mikroplast som kan orsaka skador för en mängd olika organismer. (Naturvårdsverket)

Hur kan vi minska vår plastanvändning i trädgården?

Enligt den enkätstudie som Fritidsodlingens Riksorganisation lät göra år 2020 är det en stor majoritet av fritidsodlare som återanvänder plastkrukorna som följer med när de köper planter, i sin egen odling. I enkätstudiens frisvarstext var det många som uppgav att de därför efterfrågar en mer slitstark krukna än de som de som följer med idag när de köper planter. De krukorna som inte används i odlingen slängs framförallt i återvinningen. Det finns också ett stort intresse för en komposterbar krukna bland fritidsodlarna. (FOR, 2020)

Det bästa sättet att undvika att plast hamnar i naturen är helt enkelt att minska ner på vårt plastanvändande.

Här kommer några tips på hur du kan ”plaststäda” i trädgården:

- *Kan du använda ett annat alternativ? Trä, terrakotta, sten, glas och naturliga fibrer är alla livskraftiga i de flesta fall.*
- *Som konsument kan du sätta press på detaljister för att minska deras plastavtryck.*
- *Fråga också om du har möjlighet att panta krukorna så att de kan återanvändas på nytt.*
- *Täckplast kan ersättas av tjocka papplager och tidningar. Eller organiskt material som väl nedbruten trädgårdskompost eller gödsel.*

Faktabladet är framtaget i projektet, Grönare Trädgård som finansieras av Naturvårdsverket.

För mer läsning:

www.hsr.se

www.naturvardsverket.se

www.for.se

Media and mixes for container-grown plants, A.C. Bunt, 2014